

# ՏՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆԻՔ

## ՕՐԱԳԻՐ

Հանրապետական Բանաստեղծական և Հրահրական

ԵՐՐՈՐԴ՝ ՏԵՐԻՐ , ԹԻՒՐ 125 :

ՉԱՐԻՒՆԻՒՆԻՐ

ՈՒՐԻՆԵՐ 12 ՓԵՏՐՈՒՆԻՐ 1843

### ՆԵՐՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս , 4 Փետրվար :

Մերին Բարձրութիւն Հալիլ փաշան՝ արդարութեան բարձրագոյն ատենանին նախագահը , այսօր արքայական հրամանաւ Վախտան փաշայ անւանեցաւ , Թահիր փաշային տեղը՝ որուն հիմակուհիմայ պաշտօն մը չի տրուեցաւ :

Ն . Վսե . Կաթըղ փաշայ արդարութեան բարձրագոյն ատենանին անդամը , Հալիլ փաշային տեղը նախագահ անւանեցաւ յիշեալ ժողովոյն :

Ն . Բարձրութիւն Հալիլ փաշան , օսմանեան տէրութեան պիտոյ երկուքի պաշտօնատարներուն մէկն է , իր խելովը ու շատ կերպ ծառայութիւններու վը . ուստի ծովապետութեան պաշտօնը անոր տրուեցաւ՝ որ արդէն ուրիշ անգամ ալ պատուով կատարէր է , ամենուն հաճելի եղաւ :

Արքայական հրամանաւ՝ ամսուս 2 ին հրատարակած , հետագայ փոփոխութիւնները եղան :

Նորին Վսեմութիւն Մուստաֆա Կուրի փաշայ , նախկին սէրապէրը , Ռուսէի Վալիի անւանեցաւ :

Ն . Վսե . Կաթըղ փաշայ , Կարա (Սման) օղլու , Ռուսէի նախկին կառավարիչը , Եւրոպայի միւշի կարգեցաւ , փոխանակ Ն . Վսե . Սալիֆ փաշային՝ որ Պօլսի միւշի անւանեցաւ :

Ն . Վսե . Կաթըղ փաշան որովհետեւ Եւրոպայի տեղին , Բ . Կուրի որոշեց որ փոխանորդ մը դնէ անոր տեղը իզմիրու կառավարիչ :

### ԲԱՆԱՍՏԵՂԴԱՆՔ

#### ՈՐՈՒՆԱՅԵԱՆ ՕՍ

Պատմութիւն :

Անգղիայու մէջ Հօբսթիլտ գեղը շատ անւանի է շատախօսութեան ու բամբասանաց կողմէ . հոն ամեն բերան մէյմէկ բարձրաձայն փող (պօռու) է . ամեն բընակիչ մէյմէկ արձագանգ . թէ որ մէկը աւտուանց գաղտուկ փրփրա մէկուն հետ գեղին մէկ ծայրը , իրիկվան ամեն կողմէն կը լսէ զանի . բարեկամութիւնը անգամ իր շատախօսութեամբը խորհրդապահ չէ . բարեկամներն ալ կընմանին ճաթած շիշէի որ իրենց մէջը բան մը չեն կրնար պարունակեր :

Թէ որ կուգես երախտիք մը աղէկութիւն մը տեսնել քու գրացիեդ , մերթաւր բնաւ բնակելու Հօբսթիլտ . ինչու որ հոն մէկը իր ընկերին համար վայրկեան մը պարապ տեղը կորսնցունելիք չունի : Բայց թէ որ դիպածով կառք մը , կամ ձիաւոր մը անցնելու ըլլայ գեղին մէջէն , ամենը մէկ տեղ կը թողուն իրենց գոր-

Ն . Վսե . Կուրի փաշայ՝ Մարաշու կառավարիչ անւանեցաւ :

Ն . Վսեմութիւն սըր Սիւրէյիֆօղլու Վահիին Նիզիդի դեսպանը , երեքշաբթի օր արտաքին գործոց պաշտօնատարին հետ ծածուկ խորհուրդ մը ունեցաւ , որ շատ ատեն քշեց : Անանկ կըկարծուէր թէ այս խորհուրդը՝ առեւտրական քանի մը վէճերու համար էր , որ շատոնցվընէ կըզուլուցէր այս երկու տէրութեան մէջ :

Անցած շաբաթ օրվան ժողովին մէջ արքայական հրովարտակ մը կարդացուեցաւ նոյն օրը զուրած , որով Ն . Վսեմութիւնը կըհրամայէր որ ասկէց հետեւ շաբաթական ժողովը որոշած օր մը չունենայ , այլ երբ որ Սեմ Վեղիւր արժան կըհամարի նոյն օրը ըլլայ :

Վիտինու Հիւսէին փաշային մահուան լուրը ստուտ է , Բ . Կուրի մօտ օրերս նամակ առաւ անկէց :

Եկող կիրակի պիտի ըլլայ օծման հանգեսը Վալթայու նորաշէն եկեղեցոյն սրբոց առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի : Հատ պատրաստութիւններ էլ զուր փառաւորութեամբ կատարելու համար այս եկեղեցւոյ օծումը :

Հատոնցմէ կըզուլուցէր թէ օսմանեան տէրութիւնը միտք ունի որ ստակներուն համար նոր կարգ մը

դնէ Լաւրոպայի սովորութեանը համեմատ . բայց քանի մը պարագաներ արգելք եղան որ ինչպէս հիմայ երկրնցաւ այս կարեւոր գործը : Ես օրվան օրս յիշեալ արգելքները չըլլալով , օսմանեան տէրութեան խոհեմ կառավարութեամբ , Բ . Կուրի վերստին այս բանին հոգ կըտանի , ու արդէն հարկաւոր կարգադրութիւնները ըրած է որ շուտով 'ի գործ դրուի :

Կիրակի դիշեր Լաւրոպայի ըսած թաղը տուն մը բռնկեցաւ , բայց տանուտէրը ժամանակին իմանալով այս վտանգը՝ իր զրացիներէն , անոնց օգնութեամբը շուտով մարեց :

—Հունարէն օրագիր մը սկսան հրատարակել Պօլս Հեռագրութիւն Բոսթորնի կոչած , որուն առջի թիւը արդէն տեսած ենք :

—Բրուսիայի զինուորական ճարտարագետ մը եկաւ հոս մօտերս , (Սմանեան տէրութեան խնդրանքը , որուն լիօնիսանէի մէջ պաշտօն մը պիտի յանձնուի :

—Սամուի վերջին խառնութիւնէն 'ի վեր վեց հոգի թին (քիւրէկն) էին նոյն կղզին , աստուամբութեան յանցանքով . ասոնց բանտարկելութեան ժամանակը լըմընցած ըլլալով՝ Ն . Վսեմութիւն Սամուի իշխանին միջնորդութեամբը ազատեցան բանտէն ու իրենց հայրենիքը դարձան :

Ժը ու պօռուով կըվազեն դուռ . վասն զի որչափ որ Հօբսթիլտիք բամբասանէր են , նոյնչափ ալ հետաքրքիր են . նոյնպէս ասկէ գիտեն իրենց ժամանակին յարգը երբ որ պէտք ըլլայ ուրիշ մը երախտիք ընել :

Անան ատենները մէկ տաք իրիկուն մը , Բեճճի Միւլի որ իր խրճիթին (բուլկեթին) սեմին վրայ նստած գուլպաները (չորսպները) կըկարկտէր , յանկարծ նետեց զանոնք մէկ դի ու վաղեց դէպի փողոցին մէջ տեղը , նայելու համար թէ ո՛ր անանկ արտորոք կըվազէր՝ Օօէ Վիլիս իր գրացիներ : Սէկմալ շուտով տեսաւ որ էրիկ մարդ կնիկ մարդ ու տղաք մեծ խումբ մը եղած կուգային գեղին միւս ծայրէն , ու մէջերին ալ կար սեւ արջ մը որ անհոգութեամբ կըքալէր , որուն շղթային (զինճիլին) ծայրէն ալ բռնեց էր ձեռնածու մը (հօգապազ մը) : Եւս ձեռնածուն հագեր էր ճերմակ լայն վերարկու մը , որուն մէջ իրեն պէս երկու հոգի կրնար մէյնիլ . հագած բաճկոնը (եքէկը) իր կարծուութեամբը այնչափ հեռու էր բանդալոնէն որ աղտոտ ու պատրտած շապիկը գուրս էր ինկեր . ոտքամանները այնչափ նոր էին որ կատարեալ ոտքաման ըլլալու համար

տակի ներբանները (քէօսէլները) պակաս էին . ու իր միւրազոյն գլխարկն ալ շատոնցվընէ զուրկ էր մնացեր իր շրջանակէն (փերվազէն) : Բընջըլտ լաթերով երիտասարդ մըն ալ , որուն չորցած ու ցամքած դէմքէն յայտնի կերեւար որ շատ անօթութիւն քաշեր էր , ամենէն առաջ ինկեր էր ու կըփշէր երկար սրիւնգ մը (զուռնա մը) , ու անանկ ուժով ալ կըզարնէր պզտիկ թըմբուկի մը որ , լսելով միայն , ամենուն ոտովները ամանակ (վէզն) կըզարնէին :

Ձեռնածուն հասնելով գեղին մէկ հատիկ պանդոկին առջեւ , կանգ առաւ . և իր հետը եղող ժողովուրդը ետ ընելով իր բոլորիքը շարվեցան բոլորակաձեւ . անկէ ետեւ հրամայեց արջին , որուն անունն էր Պուլէն , որ ոտքի կայնի . ու ձեռքի գաւազանը կենդանիին գլխուն վրայ պտըտցունելով՝ սկըսեց պարել անոր հետ երբեմն խոշոր երբեմն մանր քայլեր անելով , ու երբեմն ալ կանգ առնելով , որուն շարժումները Պուլէնէն ալ կատարեալպէս կընմանցունէր ինքըզինքը . մտածէ մէյմը թէ Հօբսթիլտի ուսմիկ ժողովուրդը ինչ աստիճանի երջանիկ կըհամարէին ինքըզինքնին ու ինչպէս յօժա-

ԱՐՏԱՆՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆՓՂԻՆ

Լոնտրա, 15 Յունվարի:

Լնդոնայի Բառլամենտը բացելու օրը՝ 1. Վեհափառութիւնն յիշատակեալ թագուհին ներկայ գրտնելու չէ հոն իր յղութեան պատճառովը: Ինչպէս որ Լոնտրայի օրագիրները կը հաստատեն: Եւ Վեհափառութեան ծննդաբերութեան ժամանակը դէպի մարտ ամսու վերջերը պիտի ըլլայ:

Մեծամեծ պաշտօնատարները զբաղած են նաւերը նայելու իրաւունքին վրայով. կը վախնան որ չըլլայ թէ սրբ Ոսպէրդ փիլ ստիպելի սպառնացող քաղաքականութեան մը (փօլիթիքայի) հետեւելու Վաղդիայի դէմ: Թէ որ գաղղիական խորհրդաբանները նորէն քննել կամ ոչնչացնել ուղեն, 1831 ու 1833 ին շաշինքները:

ՌՈՒՍՆԱՍԻՆ

Բեդրպուրդ, 1 Յունվարի:

Կառավարութիւնը քանի մը գիտնական անձինք խրկեց Լրեւելը, պատուիրելով որ տեղեկանան թէ ինչպէս որ աստիճանի տաքութիւնը միջոց մը կը լայ ժանտախտի սերմունքը ջնջելու: Ինչպէս հիմայ գործածած միջոցները՝ այս հիւանդութեան սերմը ոչնչացնելու համար յերաւի բաւական են. բայց մէկ կողմէն ալ աւտոջութեան վնասակար են. նաեւ ուրիշ բաներու ալ զեան կուտան սեւցընելով կամ թրջելով զանոնք: Վերոյիշեալ գիտնականները շատ ատեն Կոստանդնուպոլիս կենալէն ետեւ, Լնդէքսանդրիա գացին. ու անոնց ինչպէս հիմայ ըրած փորձերինն նպաստամտոյց են ժանտախտի ճարտկու մը (պուլաշըզըզ) ջնջելու տաքութեան միջոցով:

Ռուսաց օրագիրներէն մէկը կըսէ, թէ Սե Ժովը շատ ձախորդ զիսլածներու թէպտորն մը եղաւ նոյեմբեր ամսու մէջ, ու դեկտեմբերի սկիզբները. 31 նաւ մեծ կամ փոքր բոլորովին կորսուցանալ իրենց

րութեամբ կը ինդային:

Օրարթաբարոյ օրովայնախօս մը (փորին մէջէն ձայն հանող խորաթող), որ ան ատենը պանդուկին մէջ կը գտնուէր, կընայէր պատուհանէն այս ծաղրական տեսարանը: Եւս մարդը առվտանց հոն հասած ըլլալով՝ եկեր էր դիտելու Զօքփիէտի բնակչաց դիւրահաստութիւնը ու տղիտութիւնը. ուստի միտքը դրաւ գործածել իր վարպետութիւնը՝ զօսասանալու համար անոնց տգիտութեամբը:

Ինչպէս անիկակ հանդիսատեսներուն մէջ, ու օգուտ քաղելով սրինգին ու թմբուկին վայրկենի մը չափ լուէն, մօտեցաւ ձեռնածուին ու ծանրութեամբ մը ըսաւ:

— Բուկին արդո անտարակոյս կընայ խօսիր, անանկ չէ: Զեռնածուն խորամանկութեամբ մը անոր երեսը նայեցաւ, ուսերը վեր տընկեց, ու պատասխանեց խրատութեամբ:

— Զարցուր իրեն, կը հասկընաս:

Որովայնախօսին ուղածն ալ սա էր. քայլ մը առաջ քալեց դէպի Պուիւէնին, խօսեց իր երկու ձեռքները վարտիքին գրպաններուն մէջ իբր զուարճախօսութիւն

ապրանքներովը. ու 75 նաւ ալ շատ մեծ վնաս կըրեցին:

ՅՈՒՆԱՍԻՆ

Լթէք, 29 Յունվար:

Ինչ որ կըսէր ինչպէս հիմայ Յունաստանի քաղաքական վիճակին վրայօք, ահա այս անգամ իրօք պատահեցաւ, յայտնի ըլլալով ամմնուն որ Յունաստան անգղուշութեամբ ու սնապարծ շուայլութեամբ մը սնանկութեան ճամբուն մէջ կը քայլէ: 800 հազար հոգի ունեցող երկրի մը իշխանները, իւրենց ազգը Վաղդիայի կամ Լնդոնայի ազգերուն տեղը դնելով, սնափառութեան (թափուայի) ետեւ ընկան. Լաւրոպայի տէրութեանց կառավարիչներուն ուղեցին նմանիլ ու անոնց պէս չափէ դուրս ծախքեր ընել: Ուստի ումենին հար չեղաւ ինայողութիւն ընել տէրութեան եկամուտներուն. վասն զի սա եկամուտները որքան կէվէնային նէ, այնքան ալ ծախքերը չափազանց կը շատնային. վերջապէս հաշիւ տեսնալով հասկըցան որ սա տարւան ծախքերուն համար 3 միլիոն կը պակսի:

1834 ին Յունաստանի եկամուտները հաղիւ թէ կը հասնէին 7 միլիոնի որ հիմայ 15,000,000 էն էվէլէն, ու ասոնցմէ ՚ի զատ մէկ գումար մըն ալ փոխառաւ Յունաստան իրեն համար. անոր համար հիմայ կը հարցընէ թէ ի՞նչ էր պատճառը սա անկարգութեան ու շուայլութեան, որով սա աստիճանը հասաւ Յունաստան: Սակայն զարմանալու չէ ասոր վրայ, երբոր մտածենք կառավարութեան բռնած ճամբան: Եւստ իշխանութիւններու մէջ տասը անգամ էվէլի պաշտօնատեղիներ կան, որ բնաւ հարկաւորութիւն չունին, գործքերուն նայելով: Կընայ իս որ սա պարոնները ուրիշ գործք մը չունենալով սրճարանը կը վաղեն, ու գործքերը կը փոխեն տակնու վրայ կընեն որ դրամ յափշտակեն. վասն զի անհար է միայն աւած թոշակովին ապրելու, մանաւանդ հիմայ որ զեղնութիւնը (իւնվան) Լթէքի վրայ կը տրիւնէ:

Եւստ ժամանակէն ՚ի վեր գիտէին եկամուտներուն ինչ վիճակի մէջ ըլլալը ու այնքան միլիոն պակսիլը բայց մէկուն հոգը չէր: Սակայն ծախքերու հաշիւն

ընելու պատրաստը մարդու մը պէս, ու ըսաւ արջին ծաղրածուի ձայնով:

— Եւս թէպտորնի պարոններու պէս կը խաղաս ու չնորհակալ եմ քեզէ, ուր տեղացի ես դու պարօն:

Սէկ ձայն մը, որ գիտես թէ արջին կոկորդէն կը լար, պատասխանեց.

— Օվիցցերիի Լըվեան լեռներէն:

Հիմակ սա տեղը նկարագրելու կարօտ չէ խառնիճաղանձ ժողովուրդին հիացումը. ամմէնն ալ ապշութեամբ ու սոսկումով պաշարվեցան. բայց ձեռնածուին ապշութիւնը աւելի հիանալի բան մըն էր բոլոր այն սարսափած դէմքերուն մէջ: Բացաւ անիկա իր ապշած խոշոր աչքները ու ակռաները թափած մեծ բերանը. ու անանկ անշարժ մնաց որ գիտես թէ ոտմըները արմատ ձգեր էին գետնին մէջ:

Որովայնախօսը անոր դառնալով ըսաւ.

— Բուկին արդո խիստ լաւ կը խօսի անգղիարէն, ու հաղիւ մնացեր է քիչ մը հեղեղեան (զվիցցէրիի) առգգանութենէն:

Եւստը նորէն դառնալով Պուիւէնին, ու հոգողութեամբ

հրատարակութիւնը մեծ զգացում տըւաւ, վասն զի հիմակաւ խորհրդարանին քանի մը կուսակիցները ջանք ըրեր էին հաստատել սա լուրը թէ եկամուտներուն նոր պաշտօնատարը կը յուսայ միջոց մը գրտնալ սա ցաւալի վտանգը հեռացնելու: Բայց աւաւել զգացում տըւողը՝ խորհրդարանին տըւած յայտարարութիւնն էր, որ իրեք երաշխաւոր տէրութեան փոխանորդներուն խրկեց, իմացընելու համար թէ չի պիտի կընայ վճարել մարտի մէջ ոչ շահերը եւ ոչ բոլոր պարտքը: Եւստ պատասխանները քիչ մը տեղահեղութիւն կը ցուցնէին, ու յերաւի բնական է մարդուս նեղանալը, երբոր կը նայի որ խաբէր է: Վաղդիայի պաշտօնատարը կը հարցընէ թէ արդեօք եկամուտներուն վնասը երկար ատեն պիտի քշէ՞ մի, եւ թէ մարտ ամսու մէջ վճարելու չըլլան նէ՞ իրաւունք պիտի ունենան չի վճարել ետքի պայմանաժամերուն (վատէ): Ու Լնդոնայի պաշտօնատարը կըսէ թէ իր կառավարութիւնը իրաւունք ունենալով իմանալու թէ ի՞նչ ըրեր են փոխ տըւած միլիոնները, կը կարծէ թէ աւնաշուութեամբ հաշիւները պիտի փնտրուին:

Ինչպէս կը տեսնուի Յունաստան գէշ վիճակի մէջ է, բայց յանցանքը կառավարութեան գըլխ եղող մարդիկներունն է, ու ժողովուրդն ալ որ աղէկ գիտէ անանկ ըլլալը, տհաճութիւն կը ցուցնէ մեծ մեծ գանդաւորներ ընելով:

Ի՞նչ պիտի ընեն հիմայ պաշտպան տէրութիւնները օսմանեան հպատակաց ստացւածքներուն վընասը հատուցանելու համար, զի ամմեն մարդ գիտէ որ անոնց երաշխաւորութեամբը թող տըլին իրենց կալածները Լտտիկէի, Թէբայի, Փղիօղիտի, Լա միի ու Լյըրիպօղի: Եւս ինդիւր չի կընար երկար ժամանակ ՚ի կախ մնալու. ինչու որ շատ մարդու մնաս ըլլալով անհար է որ վերջացնելու հոգ չի տարի:

Եւ Սե. սիր Սգրէգֆօրտ Վէնինի Լթէքէն անցնելու ժամանակը, Թագաւորը ու պաշտօնատարները խոստացան անոր Փղիօղիտի կալածները իրենց օրինաւոր ծախու առնողներուն դարձնելու, ու հարիւրին 8 տալու տարին՝ ծախու առած դնոյն վրայ: Բայց կառավարութիւնը իր տըւած խօսքին վրայ չի կեցաւ, ու սա գործքը՝ վտարօններուն ու

մը գիտելով ըսաւ:

— Եւս շատ արտուժ կերեալ:

— Լնդոնայի մշուշները ծիրական ախտով (վէրէմով) հիւնացուցին զիս, կրկնեց կենդանին:

Հոս տեղը ժողովուրդը սկըսեց քանի մը քայլ ետ ետ երթալ:

Որովայնախօսը շարունակեց.

— Եւստոնցվէնէ՞ է որ դուն այս տիրոջը ձեռքն ես ինկեր:

— Խիստ շատոնց է. անանկ որ ալ ձանձրացեր եմ իրմէն:

— Լնդիկա հետք աղէկ չէ՞, Պուիւէն:

— Եւս, աղէկ է հետս ինչպէս լերկաթագործը իր սալին (էօրսին) հետ:

— Վրէժ առնելու համար անկէջ, ի՞նչ գրիւ ես միտք:

— Սէկ առտու մը ելլեմ ուսեմ պիտի զննքը բողկի (դուռքի) պէս իմ նախաձաշիկիս համար:

Եւս խօսքերէն ժողովուրդը լեղապատառ եղած հեռացաւ արջէն:

Թեքայի գործքերուն հետ մէկ տեղ կերկրնան միշտ առանց բռն մը որոշելու, նաեւ մօտ օրերս տրուած հրամանին վրայ, որ ինչպէս կըսէի վերջացնէր պիտի ապագործը: Իսկոր աս բաները շատ խղճալի են. ու մարդ չի գիտեր թէ ինչ պատճառով համբերութիւն կրնեն քանի մը տեղութիւններ իրենց հպատակներուն մեծ քննա ընելով, ու անանկ կառավարութեան մը օգնելով՝ որու հաւատարմութիւնը երկրայական է:

## ԶԻՆՍԻԶԻՆ

Չինի հիմնական կայսեր անունը Դիւէն Բօնկ է (այսինքն պարսկերէն աղբիւրներէն), աս անունը աթուր նստելէն ետքը իրեն տրուեցաւ, վասն զի առաջ Գաու Բիւանկ կըկոչէր: 34 տարեկան էր երբոր իր հօրը յաջորդեց 1820, զեկտեմբեր ամսու մէջ: Դիւէն Բօնկ իր նախահայրէն շատ տարբեր բընութիւն ունի, բարի ու խաղաղասէր անձ մըն է: Չորս խորհրդական ունի. երկուքը թաթար ու երկուքը չինացի: Իր որդիքը զեռ փոքր ըլլալով, թէ որ մեռնելու ըլլայ՝ հաւանական է որ կայսերական փոխանորդ մը դըրելի, որ ինչպէս անոնց չափահաս ըլլալը երկիրը կառավարէ:

Վախճանեալ կայսրուհին իր ամուսինը՝ կրակի թէ զարմանալի բաջուութիւն ունեցող կնիկ մըն էր, որ իր գերազանց առաքինութիւններուն համար Գաու Բիւանկի հարսնացաւ: «Իրաւ որ իրեք տարի երջանիկ կեանք անցուցինք մեր ամուսնութեանը մէջ, (ասանկ գրած էր կայսրը սգալի հրովարտակին մէջ, որ իր ամուսինը մեռած օրը գրեւ էր) իր քաղցր ներկայութիւնը ձանձրութիւնները կըբարեւ խաւէր, կառավարութեան բեռը կըթեթեւցնէր, ու ամեն բանի համար ունեցած զմայելեցուցիչ բարքը ամենուն սիրտը կըկախարդէր ու միտքը կըյաւաքէր»:

Որդեական սէրը կայսրուհին խիստ աղնիւ առաքինութիւններուն մէջն էր: Գաու Բիւանկ ուղեւոր որ վարձատրէ զանի աս բանիս համար՝ հըրաման ըրաւ որ միւս տիրոջներուն հետ աս անունն ալ տան անոր. «էիւու ճէնէն իւսան իւս, որ

ըսէլ է կայսրուհի օրինակ որդեական հնազանդութեան»:

Սքանչելի էր կայսրուհին թաղման հանգէսը: Վախճանը մօնկօններուն հրաման եղաւ որ սեւեր հագնին: Թաղումէն ետ դառնալուն երաժիշտներուն դասը սկսան նուագարաններ զարնել չինացոց սովորութեանը համեմատ՝ ծաղրական ու ուրախալի եղանակներով:

Գաու Բիւանկի առաջին պաշտօնատարը ու մը տեղիմը՝ Հէէն Կօ է: Ըտոր այսքան սիրելի ըլլալուն պատճառը աս է որ խորհուրդ տըլաւ կայսեր որ գերծէլ չիտայ զըրեւր ինչպէս հարկը օր չանցնի կայսրուհոյն մեռնելէն ետքը. ինչպէս որ անգղիացի մը կըպատմէ: Հէէն Կօ կայսեր աներն է, ու շատ համարձակութիւն ունի. բայց շատ անգամ ալ յանդուգն է: Բիւան Ժովապետէն, Կէն գործակալէն ու Գօ Կէն մանտարինէն շատ աւելի համարմունք ունի:

— Սինկափօրի օրագրին մէջ կըկարդացուի:

«Կայսրը ստորագրեց դաշնաց թուղթը, փոքրիկ փոփոխութիւն մը ընելով: Եւաջին ու երկրորդ վըձարմունքները եղան: Կերկայ թէ Չինմաչին մէջ ստակը խիստ առատ է: Եւգիլական գունդերը Բիւան զան իջան. երկու գունդ զօրք աս կըզիւն մէջ պիտի կենան ինչպէս որ բոլոր գումարը վճարելի: Միծ Բիւտանիայի նաւատորմը սկսաւ Կանքինէն հեռանալ սեպտեմբերի առջի օրը: Կըկարծուի թէ երրորդ վճարմունքն ալ յոնկար կամ փետրվար ամսու մէջ պիտի ըլլայ. ու լըմնալէն ետքը Բիւան ու Լմօի քաղաքներէն պիտի հեռանան անգղիացիք: Մօրինկ փօսդի ըսածին համեմատ տեղակալ զօրավարը սըր Հիւկ Կուկ Հնդկաստան պիտի դառնայ ետքը զօրաց մեծ մասով: Եւնոց հրամանատարութիւնը պիտի անցնի Չինի մէջ Սալգուն զօրավարին վրայ, որ մէկ գունդ Բիւան պիտի ունենայ, քիչ մը պարսպապահ զօրք Լմօյի, ու երկու գունդ ալ թնդանութիւններով Հօնկ Բօնկի մէջ: 21 միլիոնի մէջ՝ որ չինացիները կըպարտաւորին հատուցանել. 3 միլիոնը հօնկ վաճառականներուն պարտքին սեպտեմբեր, 6 միլիոնը՝ աֆիոնին համար. 1) որ չինա-

1) 22 հազար սնտուկ աֆիոն էր, որոնց գինը 60 կամ 75 միլիոն ֆրանքի կըհասնէր,

ցիւք վար գրեւ սեքուէտը ըրած էին, ու մնացածը պատերազմի ծախքին համար:

## ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օ. Ֆիւնիս, 12 փետրվար:

Կորին Վսեմութիւն Կաքուպ փաշան Եւրոն նստելու ըլլալով, Բարձրագոյն Գրան հրամանով Խզմիրու կառավարութեան պաշտօնը քաղաքիս մարտապետ Կորին Վսեմութիւն Համոյի Պէյին յանձնընկցաւ քայմաքամութեան աստիճանով:

Հասարակութիւնը յօժարութեամբ լսեց աս լուրը, որովհետեւ յիշեալ Պէյին մարդասիրական վարմունքը ու խաղաղասէր բարեսրտութիւնը յայտնի է ամենուն:

Բարձրագոյն Գրան հրամանով Մանիսայու սանձախի քայմաքամութեան պաշտօնը նորէն հաճի Լյուպ աղային յանձնընկցաւ, նմանապէս Մուղլայինը՝ Տավաղը զատէին կրկին տրուեցաւ, ու Սըզալայ սանձախին քայմաքամութիւնը Լյուպ աղլին նորէն շնորհուցաւ:

Եւգաճնէրը երկու յունաց եկեղեցի դուրեցաւ Սիկիլիայի տեղութեանը մէջ բարձրագոյն հրամանով ու բաւական հալածանք կրեց: Եւս անգամ Կոստանդնուպօլսոյ յունաց Պատրիարքը այս գործին վրայ երկար պատմութիւնով մը աղերսագիր տըրեւր է Բարձրագոյն Գրան կառավարութեանը, որն որ մարդասիրաբար յանձնառու ըլլալով, իսկոյն հարկաւոր եղած աղքատարութիւնները Լարուպա եղած օսմանեան ղեսպաններուն գրեւ է, որպէս զի արժանաւոր եղած միջոցները գործքի դնեն յիշեալ եկեղեցիներուն. բացելուն համար Սիկիլիոյ տեղութեանը մէջ, ու ազատաբար իրենց հաւատքին կարող ըլլան հետեւելու այն կողմի յոյները: Յիւրալի մեծ երախտագիտութեան ու գովութեան արժանի է (սմանեան կառավարութեան աս մարդասիրական վարմունքը, որ ոչ միայն իր տեղութեան մէջը զանաւոր հպատակներուն վրայ հայրական խնամք ունի, այլ և օտար տեղութեանց մէջը եղած իր

Ընարած ձեռնածուն կուզէր իրեն քաշել Պոլիէնին շղթան, բայց կենդանին ձանձրացած ըլլալով հանեց մէկ խորունկ պօռնքաւոր մը: Որովայնախօսը ալ չիկեցաւ, առաւ քալեց ու գնաց իր պանդոկը. սարսափած ժողովուրդն ալ անոր պէս հեռացաւ ու ցրուեցաւ ամմէն գիւղիկներով՝ կարծելով թէ արջը ետնուն կըվազէր: Որովայնախօսը պանդոկը հասնելով, խնայելով կըզիտէր. ժողովուրդը որոնք գեղին այլ և այլ փողոցները կըփակէին, երբ որ բոլոր այս շփոթութեան պատճառը Պոլիէն, հանդարտութեամբ նստած, կըթուէր թէ անհոգ նայվածքով մը կընայէր այս սարսափները որ իր բոլորտիքը կըլային:

Կոյն իրիկունը որովայնախօսը պանդոկին դռանը մէջ գտնուելով, ուր գեղին բնակիչներէն շատ մարդ հաւաքուել էին, կըսէր որ առտըվան գիպածին վրայ կըխօսէին մեծոցներով ու մեկնութիւններ տալով: Հասկըցաւ որ իր զբօսանքը գեղին մէջ ձանձրնովելով չափազանց մեծութիւն մը ստացեր էր, ուստի խնայելով հասկըցուց աւնոց բուն իրեն ինչպէս ըլլալը: Եւջի բերանը գեղացիք հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրին. բայց լըմնալէն ետեւ՝

մէջերնուն ծերունիները գըլկնին երեքցուցին չի հաւատարկ կերպով մը:

— Ետիկա պըտիկ տղոցը կընաս հաւատացունք, ըսաւ Կոիֆֆի անունով պառաւ կնիկ մը, բայց մեղի պէս վարժված կըթուէր մարդոց չիս կրնար կըլեցունք: Ետիկա առաջին անգամը չէ որ կենդանիները կըխօսին, ինչպէս կրնաս տեսնել Սուրբ Պրքին մէջ Բաղամու իշուն վրայոք: Ետիկէն ի զատ՝ այս տարվան օրացոյցն ալ գուշակեր էր այս գիպածը՝ իմացունելով թէ դէպի սգոստոս ամսուն կէսը իրեք օր առաջ կամ իրեք օր ետքը աշխարհիս մէջ նորանշան բան մը պիտի պատահի:

Որովայնախօսը ոտք կոխեց և ուղեց հասկըցունել թէ օգոստոսի կէսը շատոնց անցեր է, բայց խառնաճաղանձ բազմութիւնը տարակուսանօք ու կասկածանքով հեռացաւ անկէց, միտքերնին դնելով թէ կուզէ զիրենք խաբել:

Պանդոկապետը որ նենգաւոր աչքով մը ու խորամանկ քմծիծաղով մը դիտեր էր ամմէն բան, մօտեցաւ ան տեսնել շփոթած ծանակողին ու ըսաւ:

— Միւրոտ, հրամանքդ այս բանիս վրայ զարմանալով

չիս. սուտ պատմութիւնները ճշմարտներէն ելել ընդունելի են ռամիկին: Հրամանքդ ուղեցիր ծաղը ընել կոպիտ գեղացիները. իսկ անոնք այդ ծաղը իրաւ հասկըցան. հիմակ աշխարհիս ամմէն խօսքերը կարող չեն համոզել Հօբֆիէտի բնակիչները թէ Պոլիէն արջը ամենեւին խօրաթած չէ: (Ի՞նչ որ հրամանքդ ներես ինծի խորհրդածութիւն մը ընելու, կըզուրցեմ քեզի թէ ասիկա մէկ բան մը կապացուցանէ. այսինքն՝ շատ անգամ կըպատահի որ ժողովրդեան մէջը արտառոց կամ քնասակար կարծիք մը տարածողն ձեռքը անգամ չըլլար զանի խափանելը, ճշմարտութիւնը յայտնելէն ետեւ ալ:

Թարգմանեաց ի գաղղիականէ  
Յ. Պ. Թ.:

Հայատականներուն ևս պաշտպանութիւն կրնէ, ու սիրտը կըցաւ անոնց դժբաղդութեանը վրայ:

Սուրբ Ստեփաննոս վարժարանի աշակերտներուն տա-  
րեկան հարցաքննութիւնը երկուշաբթի սկսեցաւ, ամ-  
սուս Տին: Եւ յոյն օրը՝ ի ներկայութեան քաղաքի սրբա-  
զան Լուսինորդ շնորհաւիպ Սատիկոս Լաքեպիսկո-  
պոսին ու ուսումնական ազնուականներուն, հայերէն քե-  
րականութեան, ճարտասանութեան, տրամաբանութեան  
ու հայոց պատմութեան հարցաքննութիւնը եղաւ:

Երբեք չէր իտալերէն, յունարէն ու տաճկերէն  
լեզուաց քննութիւնը եղաւ, որն որ իր ներկայութեամբը  
պատուեց նաև Գերապայծառ Սուսպիլի լատինացոց  
Լաքեպիսկոպոսը քաղաքիս, որ շատ հաճութիւն ցըցու-  
նելով իտալերէն և յունարէն գասի յառաջագէտ աշ-  
կերտներուն տըւած պատասխաններուն և թարգմանու-  
թեանցը, նշանակեց անոնց անունը թղթի մը վրայ, ու  
իւր արքեպիսկոպոսարանը դառնալէն ետև՝ պատուական  
գրքեր ընծայ խրկեց անոնց: Հիշուի կըպարտաւորինք  
շնորհակալ ըլլալու յիշեալ Գերապայծառին մարդասէր  
ու հայասէր բարուցը, որով հաճեցաւ քաջալերութիւն  
տալ մեր դպրատանը ուսումնասէր աշակերտներուն:

Չորեքշաբթի՝ թուաբանութիւն աշխարհագրութիւն  
երկրաչափութիւն ու ալճէպրա ուսանողները քննուե-  
ցան:

Հինգշաբթի՝ գաղղիարէն, անգղիարէն լեզուաց և  
ուրուագրութեան (րէսիմ) հետեող աշակերտներուն  
քննութիւնը եղաւ: Եւ յոյն օրը ներկայ գտնուեցան երկու  
երեւելի վարժապետներ Փրոփականտայի ուսումնարանէն  
Ս. Լ. Ռմկարտ ու Ս. Ը. Էքս, որոնք քանի մը հարցմանքներ  
ալ ըրին աշակերտներուն: Եւ քննութիւնը վերջացաւ  
վայելուչ ատենախօսութեամբ մը՝ տգիտութեան փնտրի  
ու գիտութեան օգտին վրայօր, որ երեւելի աշակերտներէն  
մէկը կարգաց:

Ընդհանրապէս աղէկ պատասխանեցին ամէն գասի  
աշակերտները. բայց մասնաւոր յիշատակութեան ար-  
ժան կըհամարինք բարեխախտ աշակերտներուն անունը  
որոնք մեծ եռանդ ցըցուցին զանազան ուսմանց մէջ, թէ  
իրենց շարագրութեամբը և թէ համարձակ ու ճիշդ պա-  
տասխան տալով ամէն մէկ հարցմունքին:

Հայերէն քերականութեան առաջին կարգէն:

- Հոլմանէս Գ. Տամկաճեան:
- Թագաւոր Ս. Յակոբեան:
- Հոլմանէս Լ. Սաքսուտեան:
- Կարապետ Հ. Փափաղեան:
- Յակոբ Խ. Ոսկանեան:
- Յարութիւն Հ. Ոսկանեան:
- Հոլմանէս Ս. Ստեփանեան:

Երկրորդ կարգի աշակերտներէն:

- Յարութիւն Ս. Լեքիզեան:
- Սիմոն Հ. Սեմեան:
- Կարապետ Հոլմանէսեան:
- Ստեփան Տէտեան:
- Ղազարոս Պալապանեան:
- Լ. Տարոն Սարգսեան:

Երրորդ կարգէն:

- Ղրիգոր Վ. Էսիքպաշեան:
- Սաղաքի Յարութիւնեան:
- Կարապետ Սուրանեան:
- Պօղոս Գ. Տամկաճեան:
- Կրօնիգէս Նշանեան:
- Յակոբ Ս. Երկերեան:
- Փիլիպպոս Մասէհեան:

Ճարտասանութեան ու տրամաբանութեան գասի աշակերտներէն:

- Թագաւոր Պ. Պարծանքեան:
- Լ. Բրահամ Սարգսեան:
- Հոլմանէս Ս. Կարապետեան:
- Ղեորդ Յակոբեան:

Իտալերէն ուսանողներէն:

- Թագաւոր Պ. Պարծանքեան:
- Կարապետ Հ. Փափաղեան:
- Հոլմանէս Լ. Սաքսուտեան:
- Ղրիգոր Վ. Էսիքպաշեան:

Լ. Տարոն Սարգսեան:

Պօղոս Գ. Տամկաճեան:

Սարգիս Պալապանեան:

Յունարէն գասի աշակերտներէն:

- Թագաւոր Ս. Յակոբեան:
- Սաղաքի Յարութիւնեան:
- Յարութիւն Հ. Ոսկանեան:

Թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, երկրաչափութիւն  
ու ալճէպրա ուսանողներէն:

Հոլմանէս Հոլմանեան:

Թագաւոր Ս. Յակոբեան:

Թագաւոր Պ. Պարծանքեան:

Գաղղիարէն լեզուի հետեողներէն:

- Ստեփան Ոսկանեան:
- Հոլմանէս Հոլմանեան:
- Բրահամ Սարգսեան:
- Հոլմանէս Գ. Տամկաճեան:
- Հոլմանէս Ս. Կարապետեան:
- Ղեորդ Յակոբեան:
- Փիլիպպոս Մասէհեան:
- Կրօնիգէս Նշանեան:
- Յակոբ Ս. Երկերեան:
- Հոլմանէս Բ. Ղրիգորեան:

Անգղիարէն լեզուի աշակերտներէն:

- Կարապետ Հ. Փափաղեան:
- Յարութիւն Ս. Լեքիզեան:
- Կարապետ Հ. Խումարեան:
- Կարապետ Հոլմանէսեան:
- Ստեփան Կարապետեան:
- Խաչատուր Պարծանքեան:

Ուրուագրութիւն ուսանողներէն:

- Հոլմանէս Հոլմանեան:
- Կարապետ Հ. Փափաղեան:
- Հոլմանէս Ստեփանեան:
- Լ. Բրահամ Սարգսեան:

## ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

### ԳԼԳՂԻՆ

Մարտիկա, 30 Յունվար:

Բամպակ: Խիստ թուլ է ու օրէ օր գինը կը ջ-  
նան թէ հոս և թէ չափը: Եւ շաբթուան եղած  
վաճառմունքները Իզմիրու բամպակներէն ասոնք  
են, հարուրին 2 վար իջեցունելով:

|          |                |          |
|----------|----------------|----------|
| 16 պալեա | Վ. Բրահամ      | 56 ֆունթ |
| 28 ևս    | ևս քիչ մը աղէկ | 58 "     |
| 16 ևս    | ևս             | 59 "     |

Եւ գինը թէպէտ ցած են, այսու ամենայնիւ  
ծախու աւանդ ղժուարաւ կը գտնուի: Սոսիւնայի  
բամպակին գինը 62 1/2-65 ֆունթ է. թէ որ խիստ  
աղւոր տեսակ ըլլայ 5-10 ֆունթ աւելի կը ծախուի:

Կոստանտ: Կամապէս անշարժութեան մէջ է.  
Ուստիայինը՝ 26 ֆունթ ու Եղեքսանդրիայինը՝ 25  
ֆունթ է հարուր քիլոկրամը:

Լ. Ֆիօն: Սի և Նոյն վիճակի մէջ է ու գինը  
նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ:

Գործատան վերաբերեալ ձէթ: Թուլ է ու  
գինը քիչ մը իջան. աս օրվան արժողութիւնը  
պատրաստ ապրանքին համար 115 1/2 ֆունթ է ք.  
թօլթրան, (75 օխան):

## ՏԱՂԿԱՍՏԵԼ

Օ. Միւռնիս, 12 Փետրվար:

Մեր վերջի առևտրական ծանօթութիւններէն  
ի վեր քաղաքիս գործառնութիւններուն երևելի  
փոփոխութիւն մը չեղաւ, այլ ընդ հակառակն միշտ  
մի և նոյն թուլութեան վիճակի մէջ կը գտնուի հա-  
սարակօրէն: Լ. Ֆիօնին վերջի ծախսը 84 զուռուշի  
եղաւ չէքին:

Լատինաք բարեխախտութեան Օ. Միւռնիս, գիտեալ  
ի միջօրէի և եղեալ ըստ բաժանման Ուսման:

|            |    | Ստուերի: |         | Յարու:         |
|------------|----|----------|---------|----------------|
| Ուրաթ      | 5  | Փետրվար  | 12      | աստիճան 22 1/2 |
| Շարաթ      | 6  | "        | + 1 1/2 | " 22 "         |
| Կիւրակէ    | 7  | "        | + 1 1/2 | " 21 "         |
| Լարկուշաթ  | 8  | "        | + 1 1/2 | " 23 "         |
| Լարեքաթ    | 9  | "        | + 1 1/2 | " 24 "         |
| Չորեքշաբթի | 10 | "        | + 1 1/2 | " 23 "         |
| Հինգշաբթի  | 11 | "        | + 1 1/2 | " 22 1/2 "     |

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԼՆ. Եւ Օրագիրը  
շաբաթը անգամ մը կը տրուի:

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է  
կանխիկ (փէշին). ով որ ուզէ կրնայ ստորագրուիլ:

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը:  
Պօղոս՝ երկրորդ խանը Միմճեանց Ս. Կրտիչ աղային  
գրատունը:

Պուրսա՝ Վապաքճեան Սատիկոս ու Ղրիգոր աղայ-  
ից մաղաղան:

Եղեքսանդրիա՝ Եղաղանեան Կարապետ աղային մա-  
ղաղան:

Գահիրէ՝ Եղաղանեանց մահտեսի Եղեքսան աղային  
գրատունը:

Հոպպէ՝ Սրապիոնեան աղայ Յակոբին գրատունը:  
Թրեստ՝ Լաքեան Ղրիգոր աղային գրատունը:

Երզրում՝ Ղազարեանց Յարութիւն աղային մաղաղան:  
Եւ իր ստապեան Ղազար աղային տունը:

Եւ Ղազարեանց աղայ եղբարց մաղաղան:  
Պաղատա՝ Եւգլիոյ առաջին թարգման աղայ Խա-  
չիկին տունը:

Գահիրէ՝ Երմանեանեան Վարդանեանց աղայ Կա-  
լուստին վաճառատունը:

Թէհրան՝ Եղաղանեանց Թագեոս Խանին բնակա-  
րանը:

Սպահան՝ Եւրեանց աղայ Եւրեանի վաճառատունը:  
Պոմպա՝ Երգի պարոնաց Եղանուր որդւոց և ընկե-  
րաց վաճառատունը:

Սինկափոր ու Պաղալիա՝ Երգի պարոնաց Սեթ  
եղբարց գրատունը:

Եւ ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՊԵՊՈՆԵՆ